

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2021

Klára Mikulášková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Porovnání dvou českých překladů díla Na Větrné hůrce od Emily Brontëové

Bakalářská práce

Autor: Klára Mikulášková

Studijní program: B7310 - Filologie

Studijní obor: Jazyková a literární kultura

Vedoucí práce: Mgr. Kristýna Dufková, Ph.D.

Oponent práce: Mgr. Jiří Jelínek, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Klára Mikulášková
Studium:	P18P0010
Studijní program:	B7310 Filologie
Studijní obor:	Jazyková a literární kultura
Název bakalářské práce:	Porovnání dvou českých překladů díla Na Větrné hůrce od Emily Brontëové
Název bakalářské práce AJ:	Comparison of Two Czech Translations of Wuthering Heights by Emily Brontë

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat porovnáním dvou českých překladů díla Na Větrné hůrce od Emily Brontëové. V prvním případě se jedná o překlad od Květy Maryskové, ve druhém případě o překlad od Pavly a Matouše Iblových. V teoretické části se bude věnovat teorii překladu, překladatelským postupům a problematice, která je s překladem z angličtiny do češtiny spojená. Okrajově se zaměří na vlastní jména a jejich překlad, skloňování a přechylování. V praktické části pak bude porovnání obou překladů s ohledem na časový rozdíl a přístup k překladu. Součástí práce bude také popis projektu.

BRONTĚ, Emily. *Na Větrné hůrce*. Přeložila Květa MARYSKOVÁ. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2003. 377 s. ISBN 80-7309-096-1.

BRONTĚ, Emily. *Na Větrné hůrce*. Přeložila Pavla IBLOVÁ, přeložil Matouš IBL. V Praze: Československý spisovatel, 2011, 383 s. ISBN 978-80-87391-60-0.

BRONTĚ, Emily. *Wuthering Heights*. London: Penguin, 1994, 279 s. Penguin Popular Classics. ISBN 0-14-062012-5.

DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017, 291 s. Trivium. ISBN 978-80-7308-732-6.

KNITTLLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010, 291 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2428-6.

KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. Linguistica (H & H). ISBN 80-85787-14-8.

LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Kristýna Dufková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jiří Jelínek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 15.1.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Kristýně Dufkové, Ph.D., za odborné vedení práce, poskytování rad a čas, který mi věnovala při vypracovávání bakalářské práce.

Anotace

MIKULÁŠKOVÁ, Klára, *Porovnání dvou českých překladů díla Na Větrné hůrce od Emily Brontëové*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 47 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá porovnáním dvou českých překladů díla *Na Větrné hůrce* od Emily Brontëové. V prvním případě se jedná o překlad od Květy Maryskové, ve druhém případě o překlad od Pavly a Matouše Iblovy. V teoretické části se práce věnuje teorii překladu, překladatelským postupům a problematice, která je s překladem z angličtiny do češtiny spojená. Okrajově se zaměřuje na vlastní jména a jejich překlad, skloňování a přechylování. V praktické části dochází k porovnání obou překladů s ohledem na časový rozdíl a přístup k překladu. Součástí práce je také popis projektu, jenž se uskutečnil v podobě přednášky.

Klíčová slova

Emily Brontëová, *Na Větrné hůrce*, Květa Marysková, Pavla a Matouš Iblovi, překlad

Annotation

MIKULÁŠKOVÁ, Klára, *Comparison of Two Czech Translations of Wuthering Heights by Emily Brontë*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 47 pp. Bachelor Thesis.

The bachelor thesis deals with a comparison of two Czech translations of the novel *Wuthering Heights* by Emily Brontë. One translation is by Květa Marysková, and the other by Pavla and Matouš Iblovi. In the theoretical part, the research deals with the translation theory, translation procedures, and issues associated with the translation from English into Czech. This thesis also focuses marginally on proper names and their translation, declension and feminine noun formation. The practical part compares both translations concerning the time difference and the approach to translation. Part of the thesis is a description of the project, which took place in the form of a lecture.

Keywords

Emily Brontë, *Wuthering Heights*, Květa Marysková, Pavla and Matouš Iblovi, translation

Obsah

Úvod.....	10
Teoretická část.....	12
1 Kontext vzniku díla <i>Na Větrné hůrce</i>	12
1.1 Život a dílo Emily Brontëové	12
1.2 Charakteristické znaky díla <i>Na Větrné hůrce</i>	12
2 Teorie překladu	14
3 Problematika překladu	15
3.1 Překladatelský proces	15
3.2 Estetická stránka překladu	16
3.3 Typy překladu.....	17
3.4 Překladatelské postupy	17
4 Překlad vlastních jmen	18
4.1 Definice vlastních jmen	18
4.2 Literární onomastika.....	19
4.3 Problematika překladu vlastních jmen	20
5 Překlad názvů literárních děl	22
6 Překlad z angličtiny do češtiny	23
6.1 Překlad a gramatická rovina	24
6.2 Překlad a lexikální rovina	24
Praktická část.....	26
7 Analýza dvou překladů díla <i>Na Větrné hůrce</i>	26
7.1 Překlad názvu díla	26
7.2 Překlad vlastních jmen.....	27
7.2.1 Překlad antroponym	28
7.2.2 Překlad zoonym.....	30
7.2.3 Překlad toponym	30
7.3 Expresivní prostředky.....	31
7.3.1 Expresivita u Květy Maryskové.....	32
7.3.2 Expresivita u Pavly a Matouše Iblových.....	33
7.3.3 Expresivita v obou překladech	33
7.4 Deminutiva	34
7.5 Vulgarismy	35
7.6 Překlad idiomů a frazémů.....	36
7.7 Zastaralé výrazy.....	37

7.8	Přímá řeč.....	38
7.9	Věrnost překladu.....	40
	Projektová část	41
8	Projekt	41
8.1	Realizace a harmonogram prezentace	42
	Závěr.....	43
	Seznam literatury.....	45
	Seznam příloh.....	47

Úvod

Tato bakalářská práce se zaměří na porovnání dvou českých překladů díla *Na Větrné hůrce*. Autorkou díla je anglická spisovatelka Emily Brontëová. V prvním případě se jedná o překlad od Květy Maryskové. Autory druhého překladu jsou Pavla a Matouš Iblovi. Při čtení dvou různých překladových provedení vznikla myšlenka na jejich porovnání. Zmíněné překlady jsem si vybrala hned z několika důvodů. Hlavním důvodem byla možná četnost čtenářů těchto dvou překladů. Překlad od Květy Maryskové se stal velmi populárním, neboť byl opakovaně vydáván. Pokud člověk navštíví knihovnu, existuje velká šance, že se mu do rukou dostane právě tento překlad. Překlad od Pavly a Matouše Iblovy vydal Československý spisovatel a lze ho zakoupit v Levných knihách, což ocení především studenti. Dalším důvodem je rozdílný přístup předkladatelů. Vybrané překlady jsou totiž velice odlišné – například u Iblovy je znát větší míra věrnosti překladu, zatímco Marysková více pracuje s estetickou stránkou překladu a přiblížením textu českému čtenáři. Zmíněná rozdílnost v přístupu k překladu lze přičíst i velkému časovému úseku, který od sebe oba překlady dělí. Časový odstup mezi oběma překlady činí více než padesát let, a jelikož je čeština živý jazyk, neustále se mění. Stejně tak se dá říci, že dochází i ke změnám a inovacím v překladatelské činnosti.

Teoretická část práce nejprve podává základní informace o autorce Emily Brontëové a charakteristiku jejího díla *Na Větrné hůrce*. Následně tato část obsahuje seznámení se s problematikou překladatelského procesu, překladem vlastních jmen a názvů literárních děl. Nakonec je zde okrajově zmíněna problematika překládání z angličtiny do češtiny. Na poznámkách, které přináší teoretická část práce, je postavena část praktická.

Cílem bakalářské práce je hledání a porovnání společného či rozdílného přístupu k překladu v jednotlivých kategoriích, jež nesou určité estetické hodnoty a ovlivňují tak celkový dojem z knihy. Právě proto je praktická část bakalářské práce zaměřena zejména na lexikální stránku překladu. Základní metodou pro praktickou část práce je metoda komparativní. Dochází zde ke komparaci dvou překladů díla *Na Větrné hůrce*, kde je brán zřetel nejen na porovnání překladů mezi sebou, ale i na jejich vztah vůči anglickému originálu. Ke komparaci dochází ve vybraných příkladech. V rámci určených kategorií můžeme nalézt porovnání práce překladatelů s vlastními jmény, překladem názvu díla, expresivními výrazy, deminutivy, vulgarismy, idiomy, zastaralými výrazy, přímou řečí a nakonec se samotnou věrností překladu.

Bakalářská práce obsahuje i popis projektu. Projekt se uskutečnil v podobě přednášky a měl za cíl seznámit studenty s důležitostí kvalitního překladu, který je nejen věrný originálu, ale nese také všechny estetické hodnoty, jež dílo přiblíží českému čtenáři.

V závěru práce bude na základě poznatků, výtěžených z praktické části, reflektováno, jak překladatelé nakládali s určitými aspekty překladu a zda se jim podařilo předat českému čtenáři kvalitní a esteticky hodnotný text.

Teoretická část

1 Kontext vzniku díla *Na Větrné hůrce*

Bakalářská práce je zaměřena na porovnání dvou českých překladů díla *Na Větrné hůrce* od Emily Brontëové. Nejprve je však potřeba seznámit se s anglickým originálem díla a kontextem jeho vzniku, aby bylo vůbec možné porozumět problematice překladu, jíž se tato práce zabývá, a dále porovnání dvou různých textů. Z tohoto důvodu se bude první kapitola věnovat životu a dílu Emily Brontëové.

1.1 Život a dílo Emily Brontëové

Emily Brontëová se narodila roku 1818 v největším hrabství Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, zvaném Yorkshire, které se nachází na severu Anglie. Emiliina matka Maria pocházela ze zámožné rodiny a otec Patrick vystudoval teologii v Cambridgi a poté doživotně působil jako kaplan v Haworthu. Emily měla pět sourozenců, čtyři sestry a jednoho bratra. Po smrti jejich matky je vychovávala matčina sestra, teta Barnwellová.

Celá rodina byla literárně nadaná. Kromě Emily psal i její otec, bratr Patrick a sestry Anna a Charlotte. Jejich literární tvorba začala již v dětství a později začali pracovat i na básnickém díle. „V r. 1846 vydaly všechny tři sestry anonymně své básně v jednom svazku (*May Poems by Currer, Ellis and Acton Bell*). Ačkoli se prodaly všeho všudy dva výtisky, nedaly se sestry odradit a rok poté se každá z nich rovněž anonymně ozvala i se svým prvním románem.“¹ Román *Na Větrné hůrce* vyšel roku 1847. Emily Brontëová zemřela nedlouho poté, a to roku 1848.

1.2 Charakteristické znaky díla *Na Větrné hůrce*

Jedná se o jediný román, který Emily Brontëová napsala. *Slovník světových literárních děl*² označuje její knihu za jedno z vrcholných děl anglického románu viktoriánského období. Autorka vydala tento román roku 1847 pod pseudonymem Ellis Bell. V době prvního vydání bylo dílo zastíněno dobově přijatelnějším románem *Jana Eyrová* autorčiny sestry Charlotty Brontëové. Román se nedočkal úspěchu okamžitě, ale až dlouho po autorčině smrti, zejména ve 20. století, kdy se stal jedním z nejčtenějších děl anglické prozaické tvorby. Román působí tajuplně a v mnohých pramenech mu jsou přiřazovány až gotické rysy.

¹ STRÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury II*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. s. 475.

² MACURA, Vladimír. *Slovník světových literárních děl*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1988. s. 129.

Jak uvádí Zdeněk Stříbrný: „Především však v sobě slučuje prvky romantismu, zvláště byronovsko-shelleyovského buřičství a wordsworthovsko-coleridgeovský kult přírody a lidové baladiky, s rozvinutými postupy kritického realismu. Tvořivě tak dokazuje, že oba základní umělecké postupy – romantický a realistický – mohou splynout v dokonalé umělecké jednotě.“³

Je očividné, že se Emily Brontëová ve svém díle nechávala inspirovat vlastním životem a především prostředím, ve kterém vyrůstala. Příběh se odehrává v prostředí yorkshirských vřesovišť a je doprovázen přírodní symbolikou, jež přirozeně prostupuje celým románem. Vyprávění časově zahrnuje osudy tří generací. Začíná rokem 1801, ale prostřednictvím retrospektivních záběrů se vrací téměř padesát let nazpět. Dále příběh pokračuje až do roku 1803, v němž končí.

„Nápadným rysem, zvláště uvědomíme-li si dobu vzniku románu, je, že v knize chybí jakýkoli morální odsudek vylíčených postav a skutků: vždyť se tu střetáme s krvesmilstvem anebo něčím velmi podobným, s ustavičnou surovostí, vyslovenou chamtivostí a samozřejmě i se spoustou dalších méně zajímavých hříchů.“⁴ Velice výraznou postavou je Heathcliff, který je hluboce realisticky vykreslený a k jeho tajuplnému vzezření přispívá i záhadný původ a odlišnost od ostatních postav. Příchodem této postavy dojde k narušení poklidné a hierarchizovaně uspořádané společnosti a zároveň se začne rozvíjet hlavní milostný příběh, jenž však skončí tragicky. „Celý román tak vyznívá v živelný mýtus nenávisti končící až před hrobem a lásky jdoucí až za hrob a triumfující nad nelidskostí společnosti, která člověka a jeho vztah k druhému člověku ponižuje a ničí.“⁵

³ STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury II.* 1. vyd. Praha: Academia, 1987. s. 477.

⁴ BARNARD, Robert. *Stručné dějiny anglické literatury.* Praha: Brána, 1997. s. 130. ISBN 80-85946-83-1.

⁵ STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury II.* 1. vyd. Praha: Academia, 1987. s. 478.

2 Teorie překladu

Lingvistické práce zabývající se překladem vznikaly teprve ve 30. letech 20. století. Zhruba v polovině 20. století se v rámci obecné teorie překladu začaly rýsovat dvě vývojové linie – literárněvědná a jazykovědná. „Jazykovědná orientace jakožto mladá lingvistická disciplína dostala název lingvistika překladu neboli lingvistická teorie překladu, příp. translativní lingvistika.“⁶ V dané oblasti bádání se vytvářelo velké množství teoretických prací, a to nejen zahraničních, ale i českých. „Vztah mezi dvěma základními orientacemi teorie překladu si také u nás v 1. pol. šedesátých let uvědomili mnozí badatelé, především J. Levý, K. Horálek a B. Ilek. A třebaže J. Levý sám badatelsky tíhl k orientaci literárněvědné, přiznal, že lingvistický přístup vnáší do teorie překladu značné zpřesnění.“⁷

Teorie překladu neboli translologie je označována za mezioborovou disciplínu, avšak názor na její mezioborovou povahu se stále vyvíjí. Již delší dobu je jasné, že ke kvalitní analýze překladu je potřeba více různých přístupů než jen lingvistické a literárněvědné metodologie. Na překlad se nahlíží ze všech možných úhlů. „Sleduje se přitom především přístup komunikativní, sémiotický, psychologický a kulturně antropologický.“⁸ Samozřejmě jsou i tací badatelé, kteří při analýze překladu rozlišují ještě více aspektů a vidí mezioborovou povahu obecné teorie překladu různoroději.

⁶ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. s. 7. ISBN 80-85787-14-8.

⁷ Tamtéž, s. 7.

⁸ Tamtéž, s. 8.

3 Problematika překladu

Bakalářská práce se zaměřuje zejména na překlad, a proto bych se nejprve chtěla věnovat významu slova překlad a podmínkám pro vznik kvalitního překladu uměleckého díla. „Dobrý překlad by neměl být vnímán jako překlad, nýbrž jako původní dílo vytvořené v daném jazyce.“⁹ Grygová v knize *Překlad a překládání*¹⁰ tvrdí, že kvalitní překlad musí splňovat nejméně tři základní kritéria. První kritérium usiluje o to, aby jazykový projev v cílovém jazyce působil zcela přirozeně. Druhé kritérium klade požadavek, aby měl výsledný komunikát v cílovém jazyce totožný význam jako předloha v jazyce výchozím. Poslední kritérium vyžaduje, aby jazykový projev zachoval v cílovém jazyce dynamiku původního projevu, čímž vyvolá stejnou reakci.

3.1 Překladatelský proces

Levý ve svém díle *Umění překladu* udává: „Překládání je sdělování. Přesně řečeno, překladatel dešifruje sdělení, které je obsaženo v textu původního autora, a přeformulovává (zašifrovává) je do svého jazyka. Sdělení v překladovém textu obsažené pak dešifrovává čtenář překladu.“¹¹ Pokud se zaměříme na samotnou problematiku překladu, tak v již zmíněné práci Levý dodává, že se zde jedná především o vztahy. Prvně jde o vztah mezi jazykem originálu a překladu, dále o vztah mezi obsahem a formou v předloze i překladu a nakonec o vztah mezi výslednou hodnotou původního díla a překladu. Díky těmto vztahům se do teoretického procesu uvažování o překladu zapojují disciplíny jako srovnávací jazykověda, literární věda, srovnávací stylistika a poetika či literární kritika.

Práce překladatele má dle Levého tři fáze. První fází je pochopení předlohy. „Od původního umělce žádáme pochopení skutečnosti, kterou zobrazuje – od překladatele pochopení díla, které tlumočí. Dobrý překladatel musí být především dobrý čtenář.“¹² Úplné pochopení předlohy tedy obnáší nejen porozumění samotnému textu, ale také pochopení všech jeho ideově estetických hodnot. Druhou fází je interpretace předlohy. Může totiž nastat situace, kdy jeden jazyk nemá možnost vyjádřit takový význam, jaký je vyjadřován v jazyce originálu, pouze za pomoci jazykově správného překladu. Překladatel tedy musí plně chápat skutečnost, která se za textem skrývá, aby mohl správně interpretovat realitu díla. Třetí fází je

⁹ KNITTLOVÁ, Dagmar, GRYGOVÁ, Bronislava a ZEHNALOVÁ, Jitka. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. s. 14. ISBN 978-80-244-2428-6.

¹⁰ Tamtéž, s. 14.

¹¹ LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. s. 44. ISBN 80-237-3539-X.

¹² Tamtéž, s. 53.

prestylizování předlohy. Překladatel totiž kromě jazykových dovedností potřebuje zejména stylistické nadání, představivost a schopnost objektivizace.

3.2 Estetická stránka překladu

Jak již bylo zmíněno v první kapitole, teorii překladu můžeme pokládat za disciplínu lingvistickou nebo literárněvědnou. Teoretikové této činnosti přikládají jak odborný, tak i umělecký ráz. V *Umění překladu*¹³ od Levého se dočteme, že Otokar Fischer definoval překlad jako pomezí činnost na rozhraní vědy a umění. Pokud bychom se tedy zaměřili na překlad z uměleckého hlediska, je třeba definovat jeho vztah k jiným typům umění. Cílem překladatelovy práce není vytvořit nové dílo, ale zachovat, vystihnout a sdělit dílo původní. Dá se tedy říct, že cíl překladu je reprodukční. Při překladatelském procesu dochází k náhradě jednoho jazykového materiálu jiným, což zahrnuje vytvoření všech jazykových prostředků, které vycházejí z daného jazyka. Zde se objevuje tvůrčí stránka překladu. „Překlad jako dílo je umělecká reprodukce, překlad jako proces je původní tvoření, překlad jako umělecký druh je pomezí případ na rozhraní mezi uměním reprodukčním a původně tvůrčím.“¹⁴ Následně Levý dodává, že překladatelské umění je v tomto velice podobné umění hereckému, avšak moment původně tvůrčí se v herectví uplatňuje ve větší míře.

Základním hlediskem pro estetiku a kritiku překladu je kategorie hodnoty, která je určována poměrem díla k normě daného umění. „Ve vývoji reprodukčního umění se uplatňují dvě normy: norma reprodukční (tj. požadavek věrnosti, výstižnosti) a norma „uměleckosti“ (požadavek krásy). Tento základní estetický protiklad se v překladatelství po stránce technické jeví jako protiklad tzv. překladatelské věrnosti a volnosti.“¹⁵ Věrná metoda překladu má za cíl přesnou reprodukci překladu, zatímco volná metoda překladu se snaží především o estetickou a myšlenkovou blízkost čtenáři. Obě metody se musí na kvalitním překladu podílet. Překlad nespočívá pouze v doslovném překladu původního textu, ale musí nést takové estetické kvality, aby mohl být považován za hodnotné literární dílo v českém jazyce.

Překladatelství klade také požadavek na pravdivost, což v literárním díle neznamená nutnou shodu se skutečností, ale její vystižení a sdělení. V podstatě to znamená, že překlad nemůže být naprosto shodný s originálem, ale musí dojít ke sdělení všech podstatných kvalit

¹³ LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. s. 84. ISBN 80-237-3539-X.

¹⁴ Tamtéž, s. 85.

¹⁵ Tamtéž, s. 88.

originálního textu. Levý¹⁶ tvrdí, že oproti čtenáři originálního textu má český čtenář jiný fond vědomostí i estetických zkušeností, proto by v případě mechanické kopie textu mohlo dojít k nepochopení či zkreslenému vnímání. Překladatel by měl zachovat významovou a estetickou hodnotu textu, a to prostřednictvím prostředků, které mohou českému čtenáři sdělit určité hodnoty.

3.3 Typy překladu

Dle Romana Jakobsona¹⁷ lze rozlišovat tři druhy překladu: *intralingual translation* (vnitrojazykový překlad), *intersemiotic translation* (intersémiotický překlad), *interlingual translation* (mezijazykový překlad). „Vnitrojazykový překlad je něco na způsob vnitřní vysvětlivky v textu, opakování již řečeného nebo psaného, tzv. jinými slovy, jde tu o jakýsi proces synonymie jak na úrovni lexikální, tak na úrovni syntaktické.“¹⁸ Intersémiotický překlad by se dal též nazývat „meziznakový překlad“. V daném typu překladu jde o to, že jeden znakový systém vyjádří informace, jež byly zachyceny jiným znakovým systémem (např. čtení matematických rovnic, hodin, chemických značek atd.). Mezijazykový překlad je vyjádření informace zachycené výchozím jazykem jazykovým systémem jiným, tedy jazykem překladu. Tento typ překladu se snaží o co největší obsahovou, formální a stylistickou přesnost.

3.4 Překladatelské postupy

Překladatelský proces využívá mnoha různých metod. Například Knittlová ve svém díle *Překlad a překládání*¹⁹ uvádí sedm základních překladatelských postupů. Těchto sedm tradičních postupů zahrnuje transkripci (přepis přizpůsobený cílovému úzu jazyka), kalk (doslovný překlad), substituci (nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným, ekvivalentním prostředkem), transpozici (gramatické změny, které vzniknou kvůli odlišnému jazykovému systému), modulaci (změnu hlediska), ekvivalenci (použití stylistických a strukturních prostředků odlišných od originálu) a adaptaci (náhradu situace popsané v originále jinou odpovídající situací).

¹⁶ LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. s. 90. ISBN 80-237-3539-X.

¹⁷ JAKOBSON, Roman. On Linguistic Aspects of Translation. In Brower, R. A. (ed.). *On Translation*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1959, s. 233.

¹⁸ KNITTLOVÁ, Dagmar, GRÝGOVÁ, Bronislava a ZEHNALOVÁ, Jitka. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. s. 15. ISBN 978-80-244-2428-6.

¹⁹ Tamtéž, s. 19.

4 Překlad vlastních jmen

Na začátek je třeba říci, že vědní obor zabývající se studiem vlastních jmen se nazývá onomastika. Onomastika je vědní obor, který se v českých zemích konstituoval na přelomu 18. a 19. století. Rudolf Šrámek v díle *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*²⁰ uvádí, že se postupně konstituovaly dvě větve této vědy – historická a filologická. Postupem času se onomastika čím dál více posouvala jazykovědným směrem. Její formování probíhalo zhruba do poloviny 20. století, kdy došlo k ucelení pojmu, jak ho známe dnes.

V kapitole bych se chtěla zaměřit na literární onomastiku a překlad vlastních jmen, protože při analýze literárního díla a všech jeho aspektů je třeba brát v potaz i užitá vlastní jména; proto se nesmí opomíjet ani jejich překlad či jiná práce s nimi (přechylování, skloňování).

4.1 Definice vlastních jmen

Vlastní jména neboli propria se většinou definují v kontrastu se jmény obecnými, tzv. apelativy, která nesou zobecňující význam. Také u proprií však můžeme vysledovat některé zobecňující významové rysy. Hladká²¹ zmiňuje například proprium Marie, u kterého lze odvodit, že se jedná o označení osoby ženského pohlaví, ačkoli ne bezvýhradně. Funkcí proprií je pouze „rozlišovat a označovat konkrétní jednotliviny jako jedinečné objekty (*Jan Hladký, Praha, Vltava, Louvre*).“²²

Propria můžeme rozdělit podle charakteru objektů, jež označují. Dle *Nového encyklopedického slovníku češtiny*²³ tvoří vlastní jména podle druhů pojmenovaných objektů třídy a podtřídy. Základní rozdělení proprií je tedy na bionyma a abionyma. Bionyma jsou vlastní jména označující živé organismy, které fungují ve společenských vztazích. Mezi bionyma řadíme: antroponyma (vlastní jména lidí), zoonyma (vlastní jména živočichů) a fytonyma (vlastní jména rostlin). Abionyma jsou vlastní jména neživých jevů a objektů. Patří sem například toponyma (vlastní jména zeměpisná) a chrématonyma (vlastní jména lidských výtvorů). Základní dělení se může v různých pramenech lišit.

²⁰ PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. s. 377–425. ISBN 978-80-200-1523-5.

²¹ HLADKÁ, Zdeňka. Lexikologie. In GREPL, Miroslav et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 78. ISBN 978-80-7106-980-5.

²² Tamtéž, s. 78.

²³ PLESKALOVÁ, Jana. *Vlastní jména – třídění*. [online]. In: KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek a PLESKALOVÁ, Jana, (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2017 [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/VLASTNÍ_JMÉNA – TRÍDĚNÍ

Propria plní určité funkce. V díle *Úvod do obecné onomastiky*²⁴ uvádí R. Šrámek klasifikaci propriální funkce podle M. Knappové, která rozlišuje pět funkcí: funkce nominační, funkce asociační, funkce sociálně klasifikující, funkce deskriptivní a funkce expresivní. Nominační, individualizující funkce obsahuje soubor základních funkcí, které slouží ke společensky podmíněné identifikaci. Funkce asociační, evokační a konotativní odkazují na různé objekty, jež jsou identické s obecnými nebo vlastními jmény z reálného světa, kultury atd. Funkce sociálně klasifikující zařazuje pojmenovaný objekt do různých souvislostí (např. místo, čas, sociální nebo náboženský aspekt atd.). Funkci deskriptivní, charakterizační plní všechna popisná pojmenování a tzv. mluvící jména, která charakterizují pojmenovávaný objekt. Funkce expresivní, emocionální (jinak také psychologická) definuje, jakým dojmem jména působí.

4.2 Literární onomastika

Podle Dvořákové²⁵ je literární onomastika definována jako nauka o vlastních jménech (onymech, propriích) v literárních dílech. Spojuje se zde literární věda a onomastika, proto je literární onomastice přikládán interdisciplinární charakter. Dvořáková²⁶ uvádí, že literární onomastika kombinuje a využívá metody mnoha dalších věd. Podle různých pramenů mezi tyto vědy patří např. literární teorie, literární historie, stylistika, sémantika a etymologie, psychologie, translologie aj.

Jak již bylo zmíněno, literární onomastika se zabývá vlastními jmény v literárním díle. Literární vlastní jména však nebývají považována za zvláštní skupinu. V české podobě pro ně ani neexistuje jednoslovný termín. „Předmětem zkoumání literární onomastiky jsou literární osobní jména (antroponyma), jména zvířat (zoonyma), geografických objektů (toponyma) a výrobků (chrématonyma) v literatuře, též názvy literárních děl a jejich částí, stejně jako pseudonymy spisovatelů.“²⁷

Pokud jde o onomastický výzkum, často se setkáváme s pojmem „funkce“, proto je důležité upřesnit, co obnáší funkční pojetí literární onomastiky. Klasifikaci propriální funkce v oblasti

²⁴ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. s. 23. ISBN 80-210-2027-X.

²⁵ DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. s. 11. ISBN 978-80-7308-732-6.

²⁶ Tamtéž, s. 20.

²⁷ Tamtéž, s. 49.

literární onomastiky uvádí Šrámek²⁸ podle Gutschmidta, jenž rozděluje propriálně relevantní funkce do dvou skupin:

1. funkce týkající se literárních postav,
2. funkce týkající se postavení a úlohy proprií v textu.

Mezi vlastní jména osobní, která se hojně užívají v literatuře, patří zejména rodné jméno a příjmení. Knappová ve své práci *Rodné jméno v jazyce a společnosti* uvádí dvě základní funkce těchto jmen v literárním textu. „Rodné jméno plní v literárních textech především základní funkci plynoucí z pojmenování, tj. funkci individualizační, identifikační.“²⁹ Vzápětí dodává, že míra využití této funkce závisí na jednotlivých literárních vývojových obdobích, žánrech a dalších okolnostech. Jako další uvádí funkci speciální, v širším smyslu sociálně zařazující, klasifikující. „Jména mohou zařazovat postavy z nejrůznějších hledisek, např. doby a místa děje, národnosti, sociálního postavení, náboženského vyznání apod.“³⁰

4.3 Problematika překladu vlastních jmen

Jednou z věd, které věnuje literární onomastika pozornost, je translologie. Vliv na postup při překládání vlastních jmen má dle Dvořákové³¹ literární žánr, známost díla, čas a místo děje, věk a okruh předpokládaných čtenářů atd. Mimo tento výčet faktorů, jež ovlivňují překladatelský postup u vlastních děl, záleží také na dobových konvencích a samotném překladateli.

„Vycházíme-li z celku díla a z jeho onymické struktury („krajiny jmen“), rozlišujeme tři základní překladatelské přístupy: adaptaci, zachování a smíšený postup.“³² Adaptací je myšlen proces, v němž dojde k přeložení jmen do českého jazyka. V případě zachování jmen ponechává překladatel vlastní jména v originální formě. I přes ponechání cizojazyčné podoby však zpravidla dochází k začlenění těchto jmen do českého deklinačního systému, transkripci (změna grafické podoby) či přechylování ženských příjmení. Pokud dojde k použití obou již zmíněných překladatelských přístupů v jednom díle, jedná se o smíšený postup.

²⁸ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. s. 23. ISBN 80-210-2027-X.

²⁹ KNAPPOVÁ, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. Praha: Academia, 1989. s. 60. ISBN 80-200-0167-0.

³⁰ Tamtéž, s. 60.

³¹ DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. s. 196. ISBN 978-80-7308-732-6.

³² Tamtéž, s. 198.

V tomto případě překladatel ponechá některá jména v původní podobě, zatímco u jiných použije jejich české ekvivalenty.

Pokud bychom se zaměřili na konkrétní způsoby převodu vlastních jmen, můžeme jich vyjmenovat hned několik. Některé z postupů byly již zmíněny v kapitole o překladatelských postupech. Dvořáková³³ uvádí (podle Králové) pět způsobů převodu literárních vlastních jmen: kalkování, transkripce a transliterace, substituce, explicitace a generalizace. V případě kalkování se jedná o doslovný překlad. „Transliterace je přepis z jednoho typu hláskového písma do druhého, o transkripci hovoříme v případě, že se přepisuje z jazyků, které neužívají hláskového písma.“³⁴ Dalším způsobem převodu je substituce, o níž hovoříme tehdy, dochází-li k nahrazení původního jména jiným. V případě posledních dvou zmíněných se jedná o opačné způsoby převodu. Explicitace spočívá v doplnění informace (např. použitím poznámky), zatímco v případě generalizace jde o náhradu vlastního jména apelativem.

³³ DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. s. 202. ISBN 978-80-7308-732-6.

³⁴ Tamtéž, s. 204.

5 Překlad názvů literárních děl

Titul literárního díla je něco, čemu překladatel věnuje hodně pozornosti, jelikož má titul výsadní postavení. Překladatel musí vytvořit poutavý název s přihlédnutím na znalost celého díla. „Dobové pojetí neboli móda samozřejmě ovlivňuje i překlad literárního titulu. V obrození se např. uplatňovala snaha o poutavé tituly lákající čtenáře, ve 20. letech našeho století zase pozorujeme výrazné úsilí nadpis neutralizovat, uvádět do domácího kontextu, zejména v oblasti vlastních jmen.“³⁵ Soudobý překlad titulu literárního díla se snaží dodržovat zásady funkční ekvivalence. Často se setkáme s tím, že je překlad názvu literárního díla přímým sémantickým překladem originálu, ale pouze tehdy, když tomu nebrání závažné důvody jazykové či mimojazykové. Novodobý překlad se nevyhýbá využívání cizojazyčných osobních jmen v názvu díla.

Levý³⁶ ve své knize *Umění překlada* rozlišuje dva typy knižních titulků. Prvním z nich je název popisný, který přímo udává téma knihy tím, že jmenuje hlavní postavu nebo i literární druh. Druhým typem překlada knižního názvu je název symbolizující, jinak také zkratkový. Tento typ názvu udává téma, problematiku či atmosféru díla typizujícím symbolem. Takový symbol není popisem, ale obraznou transpozicí tématu. Levý v souvislosti s danou problematikou uvádí Lessingův výrok: „Název musí být jako jídelní lístek: čím méně prozrazuje o obsahu, tím je lepší.“³⁷

³⁵ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. s. 149. ISBN 80-85787-14-8.

³⁶ LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překlada*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. s. 154. ISBN 80-237-3539-X.

³⁷ Tamtéž, s. 154.

6 Překlad z angličtiny do češtiny

Při překladu z angličtiny do češtiny můžeme narazit na mnoho problémů jak v rovině gramatické, tak i v rovině lexikální. Tyto dva jazyky jsou velice rozdílné, a proto je na místě upřesnit jejich typologii a přiblížit obě výše uvedené roviny s ohledem na překlad.

Jazyky se dělí podle různých kritérií. Typologicky můžeme jazyky klasifikovat z hlediska syntaxe, fonologie a morfologie. Z hlediska syntaktické klasifikace se jazyky dělí podle slovosledu, který může být pevný nebo volný. Pevný slovosled mají zejména izolační jazyky, mezi které patří například angličtina. V rámci fonologické klasifikace záleží u některých jazyků na přízvuku, jenž může být pevný či pohyblivý, a dále také na tónovosti a netónovosti jazyka. Co se týká morfologické typologie, použila bych zde rozdělení profesora Skaličky³⁸, který určil pět jazykových typů: typ aglutinační, typ izolační, typ flexivní, typ introflexivní a typ polysyntetický. Angličtina je izolační typ jazyka, zatímco čeština je typ flexivní. Ovšem to, že je jazyk přiřazen k jednomu typu, neznamená, že nemůže mít vlastnosti typu jiného. „Sotva najdeme ve světě jazyk, který by úplně náležel do rámce jednoho typu: v jednom jazyce se projevují různé typy (některé více, jiné méně, některé v jednom úseku jazyka, druhé v jiném; odtud nesmírná pestrost gramatických struktur jazyků světa) čili každý jazyk je kombinací několika typů.“³⁹ Již bylo zmíněno, že angličtina je izolační typ jazyka. Ve spojitosti s termínem izolační jazyk se můžeme setkat také s pojmem „analytický jazyk“. Gramatické funkce jsou zde vyjadřovány tzv. funkčními slovy nebo pomocí pevného slovosledu. Ve flexivním jazyce, jímž je také čeština, se gramatické funkce vyjadřují pomocí skloňování, časování, prefixů (předpon) a sufixů (přípon).

Ve *Skaličkově jazykové typologii*⁴⁰ jsou typy rozděleny na základě počtu funkcí, jež morfém vyjadřuje, a podle toho, jak jsou v nich vyvinuty základní diference morfému a slova, slova a věty. Jako typ izolační zde uvádí novou angličtinu, kde se projevuje špatná diference morfému a slova, avšak existuje zřetelná diference slova a věty. Morfémy jsou tu jednofunkční. Ve flexivním typu (např. čeština) jsou morfémy mnohofunkční a dobře vyvinuté diference morfém a slovo i slovo a věta. Slovo existuje jako jasně diferencovaná gramatická jednotka.

³⁸ POPELA, Jaroslav, VYKYPĚL, Bohumil a Vít BOČEK, ed. *Skaličkova jazyková typologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 9. ISBN 80-210-4019-X.

³⁹ Tamtéž, s. 9–10.

⁴⁰ Tamtéž, s. 9.

6.1 Překlad a gramatická rovina

V morfologii se dá očekávat, že se překladatel setká se systémovými rozdíly mezi jazyky různých typů. „Mohou se zde nicméně také vyskytnout problematické případy, které se budou týkat kategorie čísla, gramatického rodu, osoby, času, vidu či slovesného rodu.“⁴¹ Problém může nastat i v případě, kdy je gramatická kategorie v jednom jazyce rozvinutá více či méně než ve druhém, nebo daná gramatická kategorie v jazyce úplně chybí. „Pro Čecha bude například obtížné rozhodnout se pro gramatický rod, který musí povinně vyjádřit a který v angličtině někdy neodhadne ani z kontextu. Je *cook kuchař* nebo *kuchařka*, *lawyer advokát* nebo *advokátka*?“⁴² Čeština rozlišuje vid dokonavý a nedokonavý, kdežto angličtina pouze průběhovým tvarem aktualizuje děj a soustředí pozornost na jeho průběh. V otázkách okolo vidů se překladatel rozhoduje orientačně a na základě kontextu. Pokud se zaměříme na osobu a číslo, narazíme na jeden z nejnámějších problémů, kterým je otázka vykání a tykání. Angličtina totiž vykání a tykání nerozlišuje. Překladatel si zde musí pomoci typem oslovení, a pokud to není jednoznačné, tak se opřít o rozsáhlejší kontext. Další oblastí, kde může nastat problém, je kategorie času. „V oblasti časové a způsobové kategorie nejčastější chybou překladatelů je nesprávná interpretace časů, které čeština nemá, případně zanedbání jejich kompenzace, zejména předminulého času např. časovým adverbium (...) Ještě méně patřičné je zaměňování podmiňovacího způsobu a budoucího času v minulém vyprávění, zejména ve vnitřním monologu, v polopřímé řeči, to je však už záležitost nadvětné syntaxe.“⁴³

6.2 Překlad a lexikální rovina

D. Knittlová⁴⁴ rozlišuje mezi českými překladovými protějšky anglických lexikálních jednotek tři typy případů: protějšky či ekvivalenty úplné či absolutní, protějšky částečné a protějšky nulové. Mezi úplné protějšky řadí například pojmenovací jednotky základního slovního fondu, kde převládá zřetel antropocentrický (lidé v okolí, části těla, zvířata atd.). Dále sem patří adjektivní přímé protějšky, kde převládá označení objektivních vlastností (*černý* : *black*, *dlouhý* : *long*, *prázdný* : *empty* atd.). Úplné ekvivalenty jsou většinou symetrické i po formální stránce. Jednoslovné mají jednoslovný protějšek (*teta* : *aunt*) a stejná symetrie je v případě víceslovných (*walk away* : *jít pryč*).

⁴¹ KNITTLOVÁ, Dagmar, GRÝGOVÁ, Bronislava a ZEHNALOVÁ, Jitka. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. s. 121. ISBN 978-80-244-2428-6.

⁴² Tamtéž, s. 121.

⁴³ Tamtéž, s. 122.

⁴⁴ Tamtéž, s. 41.

„Vzhledem k tomu, že angličtina a čeština jsou jazyky nejen typologicky, ale i kulturněhistoricky, společensky a geograficky odlišné a vzdálené, rozdílné v místě, jaké zaujímají na ose racionálnost-emocionálnost, v tradicích, úzu, kolokacích a frazeologii, je přímých, úplných ekvivalentů poměrně málo a převládají protějšky částečné.“⁴⁵ Tato částečnost se týká rozdílů formálních, významových denotačních, významových konotačních a pragmatických. Mezi rozdíly formální patří například jednoslovnost a víceslovnost, explicitnost a implicitnost, jmenné řetězce a předložkové vazby. Rozdíly denotační významové vyplývají „z různého pojmenovacího přístupu v obou jazycích, z nestejně úrovně abstrakce, ze zaujímání neshodných hledisek ke skutečnosti, ze zdůrazňování odlišných rysů znaku. Označovaná skutečnost je přitom stejná nebo splňuje alespoň stejnou funkci v textu, takže denotační informace zůstává vcelku nezměněna.“⁴⁶ Rozdíly významové konotační vycházejí zejména z toho, že každý jazyk má charakteristickou konotaci slov a neexistují žádné dva, které by měly významovou konotaci slov stejnou. Úplné shody v konotaci výchozího a cílového textu se tedy nedá dosáhnout. „Částečná ekvivalence je v řadě případů způsobena v oblasti sekundárních, konotačních významových složek, které se složkami denotačními spoluvytvářejí obsah lexému.“⁴⁷ V případě pragmatických rozdílů jde o odlišné jazykové a mimojazykové zkušenosti překladatele. Zde dochází k řešení za pomoci přidávání informací, vypouštění informací, substituce analogií a vnitřní vysvětlivky.

⁴⁵ KNITTLOVÁ, Dagmar, GRYGOVÁ, Bronislava a ZEHNALOVÁ, Jitka. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. s. 42. ISBN 978-80-244-2428-6.

⁴⁶ Tamtéž, s. 47.

⁴⁷ Tamtéž, s. 62.

Praktická část

7 Analýza dvou překladů díla *Na Větrné hůrce*

V následujících kapitolách se zaměříme na analýzu a porovnání dvou překladů díla *Na Větrné hůrce* od Emily Brontëové. V prvním případě se jedná o překlad od Květy Maryskové, ve druhém o překlad od Pavly a Matouše Iblových. První vydání překladu od Maryskové vyšlo roku 1960, zatímco překlad od Iblových byl vydán až v roce 2011. Oba překlady od sebe tedy dělí více než padesát let. Při porovnávání bude zohledněna různá doba vzniku obou překladů a různý přístup k překladu, který překladatelé zaujímali. Analýza a následné srovnání děl je v souladu s teoretickými poznatky uvedenými v předchozí části bakalářské práce.

Základní metodou pro praktickou část práce je metoda komparativní, jinak také srovnávací. V následujících kapitolách budu rozebírat množství vybraných textových ukázek, a to v anglickém originále i v překladech do češtiny. Citace v originálním znění nalezneme pod písmenem A. Písmeno B představuje překlad Květy Maryskové a písmeno C překlad Iblových. Za každou citací následuje číslo stránky, na níž se nachází.

7.1 Překlad názvu díla

Originální název díla zní *Wuthering Heights*. Význam přídavného jména „wuthering“, které Brontëová použila pro název svého díla, je vysvětlen přímo v textu její knihy: „... ‚wuthering‘ being a significant provincial adjective, descriptive of the atmospheric tumult to which its station is exposed in stormy weather.“⁴⁸ Díky tomuto vysvětlení lze předpokládat, že se jedná o neobvyklý výraz i pro čtenáře originálního anglického textu.

Oba překlady díla, kterými se v práci zabývám, nesou název *Na Větrné hůrce*. Tento název není úplným ekvivalentem názvu původního. Abychom uvedený název mohli považovat za ekvivalent, musel by mít podobu *Větrná hůrka*. Použitím předložky „na“ došlo k drobnému odchýlení od původního názvu, kdy namísto prostého názvu místa vyjadřuje název *Na Větrné hůrce* prostorový vztah. Pokud přihlédneme k rozdělení knižních názvů podle Levého, tedy na typ popisný a na typ symbolizující, jedná se v tomto případě o druhý zmíněný typ. Symbolizující název by měl být obraznou transpozicí tématu, což název *Na Větrné hůrce* splňuje, jelikož zachycuje nejen celkovou atmosféru díla, ale i prostředí, ve kterém se odehrává. Zajímavé je použití výrazu „hůrka“. Jedná se o zdrobnělinu slova hora či hůra, což se dá vyložit

⁴⁸ BRONTË, Emily. *Wuthering Heights*. London: T. Nelson, 1973. s. 2.

jako vyvýšený zemský povrch, jenž vystupuje nad okolní krajinou. V současné době se český překlad knihy dostal do povědomí čtenářů právě pod názvem *Na Větrné hůrce*, což může být důvodem, proč se i tvůrci nejaktuálnějších překladů této knihy rozhodli název zachovat.

Za zmínku stojí i další názvy překladů. Jedná se o překlad od Boženy Šimkové s názvem *Bouřlivé výšiny*, dále pak překlad *Démon – Bouřlivé výšiny*, který vytvořila Máša Baklanová, a nakonec *Vichrné návrší* od Jarmily Fastrové. Šimková použila pro název knihy slovní spojení *Bouřlivé výšiny*, vyhovující ekvivalent k originálnímu názvu, stejně jako překlad od Fastrové – *Vichrné návrší*. Ovšem v případě Baklanové je ústředním tématem knižního názvu podstatné jméno *Démon*. Slovo „démon“ se dá vyložit jako dobrý nebo zlý duch. Zejména v oblasti křesťanské mytologie takto označujeme právě zlého ducha. Pokud přihlédneme k tomu, že nedílnou součástí díla je právě autorčino zvláštní chápání dobra a zla, pak je i tento název příznačný. Navíc může název odkazovat i na jednu z hlavních postav – Heathcliffa. Jeho původ totiž není zcela jasný a celkově vše kolem této postavy působí tajemně. Je očividné, že se v jeho nitru, i v nitru ostatních postav, odehrává boj a díky tomu zde můžeme znovu pozorovat kontrast dobra a zla, a to bez jakéhokoli morálního odsouzení.

7.2 Překlad vlastních jmen

Vedle překladu názvu díla se překladatel musí vypořádat i s překladem vlastních jmen. Již v teoretické části jsem zmínila, že existují tři základní překladatelské přístupy spojené s překladem vlastních jmen. Mezi tyto přístupy patří adaptace, zachování a smíšený přístup. V překladu u Maryskové se můžeme setkat se smíšeným přístupem, což znamená, že některá jména jsou přeložena do českého jazyka, zatímco jiná jsou ponechána v původní formě. Iblovi praktikovali překladatelský přístup, kdy zachovali všechna jména v původní podobě. V případě ponechání jmen v původní podobě je třeba zmínit, že zatímco v překladu od Maryskové tato jména podléhají náležitému deklinačnímu začlenění do českého kontextu, popř. i změně grafické podoby, u Iblovy se objevují dvě výjimky, kdy je jméno ponecháno v původní podobě a není nijak skloňováno. V otázkách překládání vlastních jmen je velice důležité, aby překladatel udržel zvolený přístup jednotný a uplatňoval jej v celém díle.

Počestění jmen i zachování originální podoby má své výhody i nevýhody. Pokud se překladatel rozhodne všechna jména převést do českého jazyka, riskuje, že narazí na jméno, pro něž v českém jazyce neexistuje žádný vhodný ekvivalent. Na druhou stranu při zachování všech jmen v původní podobě může nastat situace, kdy se jméno absolutně nehodí do prostředí českého jazyka, nebo nastane problém s jeho skloňováním

a přechylováním. Proto vznikají překlady, jež obsahují jak jména v originální podobě, tak jména přeložená do cílového jazyka. Vlastní jména jsou podstatná pro celkový dojem z knihy. Postavy nás provázejí celou knihou, a proto jsou jejich jména a způsob, jakým nás ovlivňují, tak důležitá. Mimo jiné se s vlastními jmény pojí například i prostředí, kde se děj odehrává.

7.2.1 Překlad antroponym

Jednou z hlavních ženských postav je Catherine. S tímto jménem se v knize setkáme hned u dvou osob. Marysková převedla jméno do českého jazyka, a tak v jejím překladu vystupuje jméno Kateřina. Vedle základního tvaru jména používala také domácké podoby, jako je Katka nebo Katuška. Iblovi ponechali jméno v původní podobě, a dokonce jej ani neskloňovali. Kromě jména Catherine používali také jeho zkrácenou verzi – Cathy, která se vyskytovala i v anglickém originále. Iblovi používali u jména Catherine náležitou koncovku pouze v případě přivlastňovacího přídavného jména. Jedná se ale spíše o výjimku, neboť většinou tuto jazykovou situaci vyřešili např. použitím přívlastku neshodného.

A: on Catherine's pony (str. 202)⁴⁹

B: na Kateřinina poníka (str. 210)

C: na Catherinině poníkovi (str. 238)

A: He told me of Catherine's illness (str. 144)

B: Pověděl mi o Kateřinině nemoci (str. 152)

C: Řekl mi o Catherinině nemoci (str. 176)

A: put poor Catherine's baby away (str. 169)

B: uložte někam Kateřinino děťátko (str. 178)

C: odlož tu chudinku miminko Catherine (str. 204)

Použití přívlastku neshodného namísto přídavného přivlastňovacího jména nebylo mnohdy vyhovující. V uvedené situaci se totiž jedná o matku a dceru, přičemž obě nesou jméno Catherine. U slovního spojení „miminko Catherine“ tedy není jisté, zda se jedná o Catherinino dítě, nebo jestli je řeč o dítěti, které se jmenuje Catherine.

⁴⁹ Pod písmenem A nalezneme citace v originálním znění, písmeno B představuje překlad Květy Maryskové a písmeno C překlad Iblových.

Dalším častým ženským jménem je jméno Ellen. Kromě základního tvaru jména se v knize objevuje i oslovení Nelly. Toto jméno ponechali překladatelé ve stejné podobě, avšak v otázkách skloňování postupovali různě. U Maryskové podléhá jméno Ellen náležitému deklinačnímu začlenění do českého kontextu. Iblovi jméno neskladovali, avšak v případě jména Isabella se naopak rozhodli pro skloňování. Marysková jméno počestila vynecháním jednoho písmene „l“, a tak vznikla česká podoba jména – Isabela.

A: Only Ellen and I were disputing (str. 260)

B: Jen my s Ellenou jsme tu rozprávěly (str. 272)

C: Jen já s Ellen jsme se dohadovaly (str. 302)

A: Send Ellen (str. 271)

B: Alespoň pošlete Ellenu (str. 283)

C: Pošlete alespoň Ellen (str. 313)

A: Catherine and Isabella (str. 103)

B: Kateřina s Isabelou (str. 111)

C: Catherine s Isabellou (str. 132)

Další jména, s nimiž překladatelé nakládali odlišně, jsou například Joseph, Frances nebo Zillah. Marysková se rozhodla všechna jména počestit, takže se v knize objevují následující podoby jmen: Josef, Frantina a Zilla. Iblovi zachovali jména stejná jako v anglickém originále, a to tak, že jména Frances a Zillah ani neskladovali, zatímco jméno Joseph ano. Některá jména zůstala v obou překladech v původní podobě. Mezi taková jména patří např. Edgar, Hareton, Heathcliff či Hindley. V obou překladech byla daná jména skloňována. Marysková nepřeváděla jména do češtiny, a to pravděpodobně kvůli neexistenci jejich českých ekvivalentů.

Příjmení tvoří důležitou součást knihy, jelikož je mnoho postav oslovováno pouze jejich prostřednictvím. Co se týká překladu příjmení, jsou v obou překladech zachována v původní podobě. V obou překladech dochází k převedení příjmení do českého prostředí pomocí přípon a koncovek. Pro česká ženská příjmení je příznačná přechylovací přípona – ová (např. Lintonová, Earnshawová, Deanová). V angličtině jsou mužská i ženská příjmení zakončena stejně, protože anglický jazyk žádnou příponu nepoužívá. Dále si můžeme všimnout koncovek – ovi, již se označuje příjmení celé rodiny (např. Lintonovi, Earnshawovi). Z hlediska vlastních jmen a hlavně příjmení je zajímavá osoba Lintona Heathcliffa, jehož křestní jméno zní Linton

(rodné příjmení jeho matky), zatímco příjmení představuje křestní jméno jeho otce – Heathcliff. V obou překladech je s tímto jménem zacházeno stejně.

7.2.2 Překlad zoonym

V díle se nachází mnoho vlastních jmen zvířat. Zatímco Marysková se rozhodla převést všechna jména do české podoby, Iblovi zvolili překladatelský postup zachování jmen. U Maryskové se tedy setkáme se jmény: Fifinka, Ras, Minka, Rek, Raf, Kája, Fénix nebo Vlk. Jak jsem již zmínila, Iblovi zoonyma ponechali v původní podobě a pouze je skloňovali (např. Skulkře, str. 73). Podobně jako v originálu tu nalezneme tato zvířecí jména: Fanny, Gnasher, Minny, Skulker, Throtter, Charlie, Phenix a Wolf. Pouze v případě jména Phenix změnili Iblovi grafickou podobu – v originále má jméno podobu Phoenix.

A: An unexpected aid presently appeared in the shape of Throtter, whom I now recognised as a son of our old Skulker (str. 143)

B: Neočekávaná pomoc se mi dostavila v podobě Rafa, ve kterém jsem teď rozeznala potomka našeho starého Reka (str. 151)

C: Nečekané pomoci se mi v tu chvíli dostalo od buldoka Throttera, v němž jsem až teď poznala syna našeho Skulkeru (str. 175)

V předchozím příkladu si můžeme povšimnout použití zoonym v překladech. Marysková vlastní jména zvířat převedla do českého jazyka, a tím přiblížila atmosféru daného prostředí českému čtenáři, jelikož k překladu využila pro cílový jazyk typická pojmenování zvířat. Iblovi se rozhodli zoonyma ponechat v původní podobě, přestože jsou jména pro českého čtenáře neobvyklá.

7.2.3 Překlad toponym

Samotný název knihy *Na Větrné hůrce* (anglicky *Wuthering Heights*) je zároveň názvem jednoho z míst, kde se odehrává většina děje. Označení je vnímáno jako místní jméno v obou překladech, v textu s ním však překladatelé zacházeli každý jinak. Marysková pro pojmenování místa použila název bez předložky, naopak Iblovi ho ponechali s předložkou.

A: Wuthering Heights is the name of Mr. Heathcliff's dwelling. (str. 2)

B: Dvorce pana Heathcliffa se říká Větrná hůrka. (str. 8)

C: Obydlí pana Heathcliffa nese jméno Na Větrné hůrce. (str. 22)

Zajímavé je, že místní jméno i s předložkou použili Iblovi pouze na začátku knihy, a nadále s ním pracovali stejně jako Marysková, tzn. bez předložky; to platí i tehdy, kdy předložku „na“

použili, ale již nepatřila k místnímu názvu, a tedy ji ponechali s malým písmenem. Marysková v přímé řeči užívá zkrácený výraz Hůrka. Na uvedeném příkladu lze vidět, že Marysková označuje Větrnou hůrku za dvorec, zatímco Iblovi za obydlí. Dvorec je v podstatě jiný výraz pro statek větších rozměrů a obydlí je budova určená k obývání. Iblovi tak opět volili doslovnější překlad než Marysková, která použila zastaralejší výraz. Díky použití onoho výrazu však lépe vystihla dobovou atmosféru knihy. Oba překlady jsou však v tomto směru v pořádku, protože v kontextu knihy čtenář chápe, že se jedná o panství.

Další místní jméno, které se v textu nesčetněkrát opakuje, je Thrushcross Grange. Podobně jako u Větrné hůrky se jedná o název jednoho z panství. Iblovi dané pojmenování ponechali v originálním znění s tím, že často používali jen jeho zkrácenou verzi, tedy Grange. Marysková jméno počeštila, a proto se v jejím překladu setkáme s názvem Drozdov. Drozdov je utvořen z překladu části anglického názvu Thrushcross Grange, kdy část slova Thrushcross („thrush“) v překladu znamená drozd.

Vedle fikčních místních názvů, mezi které patří Větrná hůrka, Gimmerton, Thrushcross Grange (Drozdov) a Penistone Cargs (Penistonské skály), najdeme i toponyma existující. V knize je zmínka nejen o samotné Anglii, ale i o městech v ní, konkrétně o Londýnu a Liverpoolu. Reálné názvy zůstávají na rozdíl od fikčních v obou překladech stejné.

Na závěr kapitoly je důležité zmínit jedno toponymum, s nímž Iblovi nakládali netradičně. V prvním případě došlo u jedné zmínky o Penistone Crag k chybnému překladu – Pennistonew Crag (str. 94). V druhém případě se jedná o fakt, že s tímto toponymem a jeho překladem zacházeli dvěma způsoby. Ve dvou případech použili spojení „pod Penistonskou skálou“ (str. 152), zatímco jinde ponechávali název odpovídající původnímu textu – Penistone Crag.

7.3 Expresivní prostředky

Jak již bylo zmíněno v teoretické části, jednou z důležitých stránek překladu je stránka estetická. Na kvalitním překladu se musejí podílet dvě metody – věrná metoda překladu, která má za cíl přesnou reprodukci, a volná metoda překladu, jež se snaží především o estetickou a myšlenkovou blízkost k čtenáři. V cílovém textu překladu tak dochází k mnoha změnám, jelikož je nutné přizpůsobit text českému čtenáři a jeho jazykovému prostředí. Jednou z možností, jak dosáhnout výstižnějšího popisu děje či upoutat a udržet pozornost čtenáře, je použití expresivních výrazů. „Za expresivní se považují takové prostředky, u nichž je pojmový obsah nebo vyjadřovaný vztah doprovázen nějakým citovým postojem mluvčího,

ať už kladným, nebo záporným.“⁵⁰ Na vyjádření exprese se můžou podílet všechny jazykové roviny: hláskosloví, tvarosloví, syntax i lexikum. Pokud bychom se zaměřili na lexikální rovinu, dle *Encyklopedického slovníku češtiny*⁵¹ se ve spojitosti s expresivitou na základě různých kritérií rozlišují např. vulgarismy, depreciativa (slova hanlivá), eufemismy, dysfemismy, deminutiva a další.

V souvislosti s překladem určených výrazů je problematique, že se v češtině i v angličtině v některých případech vyjadřuje emocionální postoj odlišnými jazykovými prostředky. „Angličtina jako izolační jazyk dává přednost při explicitním vyjadřování emocionálního postoje jiným jazykovým prostředkům než syntetická čeština.“⁵² Angličtina projevuje emocionálnost spíše lexikálně, kombinací citově neutrálních slov s výrazy, které slouží jako nositelé určitého citového postoje. Problematika expresivních výrazů se týká i zkoumaných překladů díla *Na Větrné hůrce*.

7.3.1 Expresivita u Květy Maryskové

Květa Marysková ve svém překladu pracuje s expresivními výrazy mnohem častěji než Iblovi. Využívá hlavně různých slovních spojení, která jsou typická pro český jazyk, aby lépe vyjádřila situaci. Styl, jímž překládá, je velmi nápaditý, neboť nevychází z přesného překladu, ale vyžaduje velkou dávku kreativity, aby daná slovní spojení vyhovovala českému prostředí. Expresivitu využívá Marysková i v případě, kdy chce dodat slovu na intenzitě.

A: I'll hae no hend wi't (str. 8)

B: Já si kvůli vám prsty pálit nebudu (str. 15)

C: S tím nechci mít nic společného (str. 29)

A: I have something to say to Ellen Dean in private. (str. 151)

B: ... potřebuji něco říci Elleně mezi čtyřma očima! (str. 159)

C: Mám něco, co chci Ellen Deanové říct v soukromí. (str. 183)

⁵⁰ JELÍNEK, Milan. Stylistika. In GREPL, Miroslav et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 774. ISBN 978-80-7106-980-5.

⁵¹ NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana, BACHMANNOVÁ, Jarmila a KARLÍK, Petr. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002. s. 132. ISBN 80-7106-484-X.

⁵² KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. s. 59. ISBN 80-244-0143-6.

A: The snow began to drive thickly. (str. 8)

B: Sníh už hustě fíčel. (str. 15)

C: Sníh začal hustě padat. (str. 29)

A: You'd better let the dog alone (str. 5)

B: Nechte čubu na pokoji (str. 10)

C: Radši byste měl toho psa nechat na pokoji (str. 25)

7.3.2 Expresivita u Pavly a Matouše Iblových

V porovnání s překladem od Maryskové se v překladu Iblových vyskytuje výrazně méně expresivních výrazů. Pokud se však expresivní výraz či fráze objeví, jde většinou o přirovnání či pojem, který se do českého prostředí hodí více než doslovný překlad originálního anglického textu. Iblovi také používají více nespisovných výrazů, a to nejen v souvislosti s expresivitou.

A: frame upstairs, and make little din (str. 41)

B: aby šly spát a nedělaly po schodech rámus (str. 50)

C: aby šupajdily nahoru a nedělaly rámus (str. 66)

A: as mute as mice a full half-hour (str. 41)

B: půlhodinku jsme ani nedutaly (str. 49)

C: půl hodiny byli jako myšky (str. 66)

7.3.3 Expresivita v obou překladech

Samozřejmě v textech obou překladů najdeme úseky, kdy se překladatelé rozhodli použít expresivní výraz či frázi. Většinou je to na místech, kde se i v zdrojovém textu nachází jistá míra expresivity. Nositelem expresivity bývají často výrazy idiomatické.

A: her eyes sparkled as bright as diamonds (str. 42)

B: oči jí žhnuly jako dva uhlíky (str. 51)

C: s očima, které zářily jako diamanty (str. 69)

A: Earnshaw had come home rabid drunk (str. 70)

B: Earnshaw se vrátil domů zpitý pod obraz (str. 79)

C: Earnshaw se už vrátil domů zpitý namol (str. 98)

7.4 Deminutiva

Deminutiva jsou substantiva či slova jiného druhu se zdobnějším významem. Příruční mluvnice češtiny vysvětluje jména zdobnělá jako „desubstantivní odvozeniny, jejichž formant je nositelem přidatného významového znaku menšího rozměru a/nebo pragmatického rysu hodnocení, častěji pozitivního než negativního“⁵³. V překladu od Maryskové se deminutiva vyskytují ve výrazně větším množství než u Iblových, kde na zdobnělá slova narazíme zřídka. Marysková používala deminutiva hlavně u substantiv, a to ve spojitosti s postavami či zvířaty. Pokud čtenář narazil na deminutivum v překladu Iblových, tak většinou v návaznosti na charakteristiku či oslovení postav nebo na intenzitu nějakého jevu. Jednalo se tedy většinou o přídavná jména.

A: I quickly released the animal (128)

B: rychle jsem chudinku odvázala (136)

C: Rychle jsem zvíře osvobodila (159)

A: of favourites (str. 8)

B: vaši mazlíčkové (str. 16)

C: vaši oblíbenci (str. 30)

A: crooked-legged terrier-whelp (str. 195)

B: štěňátko teriéra (str. 202)

C: štěně křivonohého teriéra (str. 230)

A: She was slender (str. 9)

B: Byla útlá (str. 16)

C: Byla štíhlounká (str. 30)

A: feeble scratching (str. 24)

B: šmátravý zvuk (str. 30)

C: slabounké škrábání (str. 46)

⁵³ ŠLOSAR, Dušan. Slovo tvorba. In GREPL, Miroslav et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 125. ISBN 978-80-7106-980-5.

7.5 Vulgarismy

Vulgarismus je „lexikální prostředek soukromé konverzace (popř. jejího zobrazení v umělecké literatuře), který je nositelem expresivního odstínu obhroublosti a dostává se tak za jistých komunikačních podmínek do rozporu s jazykovou etiketou“⁵⁴. Tyto prostředky mají expresivní význam, jelikož ve většině případů dávají průchod návalu citů. Mimo jiné mohou mít za cíl šokovat nebo jsou používány jako řečový znak nějaké skupiny.

S vulgarismy se setkáváme v obou zkoumaných překladech. Většinou je vulgarismus použit tam, kde ho lze najít i v původní verzi, ale není to pravidlem. Více vulgarismů nalezneme v překladu u Maryskové. Iblovi používali spíše slova hanlivá, ale i tak se v jejich překladu pár vulgarismů vyskytuje. Jelikož se vulgarismy nachází zpravidla v dialogu, kde jde o velké citové zabarvení výpovědi, překladatelé nemohli použít doslovný překlad. Patrně proto se ve spojitosti s vulgarismy a depreciativy překlad příliš neshoduje.

A: Silence! (str. 271)

B: Držte hubu! (str. 283)

C: Mlč už, sakra! (str. 313)

A: Your land, insolent slut! (str. 315)

B: Panství, děvko drzá! (str. 331)

C: Tvé pozemky, ty nestoudná cuchto? (str. 362)

A: Accursed witch! (str. 316)

B: Mrcha (str. 331)

C: Prokletá čarodějnice! (str. 363)

A: Now, now, idiot! (str. 314)

B: Počkat, prr, dědo! (str. 330)

C: Pomalu, ty magore! (str. 361)

⁵⁴ NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana, BACHMANNOVÁ, Jarmila a KARLÍK, Petr. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002. s. 533. ISBN 80-7106-484-X.

- A: Damned, thou saucy witch! (str. 194)
B: Nakašlu ti, ukecaná jezinko! (str. 201)
C: Stará bréca – ty čarodějnice držkatá! (str. 229)

7.6 Překlad idiomů a frazémů

Emily Brontëová ve svém románu používala velké množství idiomů a frazémů. Pro překladatele se jedná o opravdový překladatelský oříšek, jelikož musí najít idiom stejného či podobného významu ve vlastním jazyce, nebo tento význam přenést do českého jazyka jiným způsobem. Idiom je ustálené spojení slov, které je osobité pro jistý jazyk, a je zpravidla nepřeložitelný. „Idiomy a frazémy vznikají posunem původního významu komponentů a automatizací takových posunů. Nejčastěji jde o posuny metaforické, ale význam komponentů se může měnit i posuny založenými na jiných principech.“⁵⁵ Idiomatické a frazeologické prostředky úzce souvisejí s expresivitou, poněvadž ve většině případů bývají idiomy provázeny slabšími či silnějšími expresivními příznaky. Následující příklady představují idiomy či frazémy, které najdeme v anglickém originále, a způsoby, kterými se překladatelé s touto překladatelskou problematikou vypořádali.

- A: damnable jade (str. 29)
B: děvko zatracená (str. 35)
C: zatracená mrcho (str. 52)

- A: ready to pull the whole place about our ears (str. 70)
B: hrozí udělat z celého stavení kůlničku na dříví (str. 79)
C: připravený udělat kůlničku na dříví z celého domu (str. 98)

- A: She keeps her own counsel! (str. 129)
B: Nechává si všechno pro sebe. (str. 137)
C: Nechává si všechno pro sebe! (str. 160)

- A: Linton sank back on his pillow and fell into a brown study. (str. 203)
B: Linton si znova lehl na polštář a zamračil se. (str. 211)
C: Lintonova hlava klesla zpátky na polštář a hluboce se zamyslel. (str. 239)

⁵⁵ JELÍNEK, Milan. Stylistika. In GREPL, Miroslav et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 772. ISBN 978-80-7106-980-5.

A: Go to the deuce. (str. 1)

B: zmizte odtud (str. 7)

C: Jděte k čertu. (str. 22)

7.7 Zastaralé výrazy

Na výsledný text překládaného díla má kromě jazykových a estetických dovedností překladatele vliv i doba, v níž byl překlad vytvořen. V práci jsem již zmínila, že dva zkoumané překlady od sebe dělí více než padesát let – překlad Maryskové vznikl roku 1960 a překlad Iblových roku 2011. Dle očekávání se více zastaralých výrazů objevuje ve starším překladu. Některé z výrazů se vyskytují v přímé řeči postav, jež mají nižší společenské postavení, a proto se jejich mluva liší od zbytku postav i v anglickém originále. Za zmínku však stojí skutečnost, že v době vzniku překladu dané výrazy zastaralé být nemusely, neboť se český jazyk neustále vyvíjí. Vedle zastaralých výrazů si lze v překladech povšimnout užití zastaralé gramatické kategorie času, kterou představuje předminulý čas (tzv. plusquamperfektum), dále používání kondicionálu minulého a přechodníků. Ve většině případů se jedná o překlad Maryskové, ale ve výjimečných případech se některé ze zmíněných jevů vyskytují i u Iblových.

A: I sudn't shift for Nelly (str. 314)

B: kvůli ní bych se nežejbroval (str. 330)

C: kvůli Nelly bych se nepakoval (str. 361)

A: I ought to have sweat blood then (str. 286)

B: Byl bych cedil krev (str. 299)

C: Tehdy jsem měl potit krev (str. 330)

A: and threats of what he would have done had the 'fiend' deceived him (str. 137)

B: co by byl udělal, kdyby ho ten „d'ábel“ byl podvedl (str. 145)

C: co by byl udělal, kdyby ho byl ten „zlosyn“ podvedl (str. 169)

A: I cried, thinking him deaf (str. 136)

B: křičela jsem, domnívající se, že je hluchý (str. 145)

C: opakovala jsem hlasitě, protože jsem se domnívala, že je hluchý (str. 168)

A: I guessed, by his preparations, that egress was allowed, ... (str. 28)

B: Vida, že se Hareton chystá ven, usoudil jsem, že i já už mohu odejít. (str. 35)

C: Z Haretonových příprav jsem usoudil, že vyjít ven je již povoleno, ... (str. 51)

7.8 Přímá řeč

Přímá řeč je pro text velmi důležitá, protože přidává příběhu na dynamice. Prostřednictvím dialogů dostávají čtenáři nové informace, děj postupuje kupředu a projevují se vztahy mezi postavami. Přímá řeč slouží nejen k interpretaci myšlenek a úvah jednotlivých postav, ale také se díky ní mohou projevit jazykové dovednosti dané postavy. Právě proto se může stát, že některé postavy mluví jiným stylem než ostatní. Příčina může být v odlišném společenském postavení, v úrovni vzdělání, v národnostní otázce apod. Překladatel musí rozhodnout, jak odliší mluvu dané postavy od ostatních. Pro čtenáře pak nastávají situace, kdy se setkává s nespisovnými výrazy, vulgarismy, dialektismy nebo například se slangovými výrazy. Slang je popsán v *Encyklopedickém slovníku češtiny*⁵⁶ jako součást národního jazyka, kterou tvoří nespisovné a hovorové vrstvy speciálních pojmenování. Slang je většinou spojován s profesním či zájmovým prostředím. Ve spojitosti se zájmovou skupinou či vrstvou mluvy může být slang označován jako sociální nářečí neboli sociolekt. V případě překládání přímé řeči je pro překladatele velice důležitá otázka co a jak překládat. „Ubírat je stejně špatné jako přidávat, uhlazovat stejně pošetilé jako přehánět. Kde není v originále slang ani hantýrka, nedáváme ji ani překladu. A naopak hledáme slangová slova tam, kde jsou v původním textu.“⁵⁷

Již v původním anglickém textu jsou velice výrazné promluvy jednotlivých postav. Můžu uvést příklad pana Loockwooda, který mluví spisovnou angličtinou, a do kontrastu dosadit sluhu Josepha, jehož mluva je ovlivněna yorkshirským dialektem. Sluha Joseph má jako představitel nižší společenské vrstvy velice odlišné vyjadřování oproti ostatním postavám, a to jak v originále, tak i v obou překladech. Jeho vyjadřování v originále je nejspíše ovlivněno nějakým dialektem. Mluva nižší vrstvy se více odráží v překladu Iblových. Kontrastu docílili hlavně používáním nespisovných a zastaralých výrazů. Pro lepší analýzu rozdílnosti mluvy určitých vrstev je třeba použít rozsáhlejší pasáže, aby tak mohla vyniknout stylistická stránka textu a dané úseky byly dostatečně průkazné.

⁵⁶ NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana, BACHMANNOVÁ, Jarmila a KARLÍK, Petr. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002. s. 405. ISBN 80-7106-484-X.

⁵⁷ KRIJTOVÁ, Olga. *Pozvání k překladatelské praxi: kapitoly o překládání beletrie*. Praha: Karolinum, 1996. s. 41. ISBN 80-7184-215-X.

Příklad č. 1:

- A: „What are ye for?“ he shouted. „T’ maister’s down i’ t’ fowld. Go round by th’ end o’ t’ laith, if ye went to spake to him.“
„Is there nobody inside to open the door?“ I halloood, responsively.
„There’s nobbut t’ missis; and shoo’ll not oppen ‘t an ye mak’ yer flaysome dins till neeght.“ (str. 7)
- B: „Co byste rád?“ zahulákal. „Pán je vzadu v ovčinci. Jděte okolo, jestli s ním chcete mluvit!“
„Nemůže mi nikdo z domu otevřít?“ křičel jsem po jeho příkladu.
„Tam nikdo nejni než milostpaní, a ta vám neotevře, kdybyste dělal kravál do večera.“ (str. 15)
- C: „Co tu chcete?“ zavolal. „Pán je důle v ovčinci. Vemte to kolem stodoly, dyž s ním chcete mluvit.“
„To není nikdo doma, kdo by mi otevřel dveře?“ halekal jsem v odpověď.
„Tam nikdo nejni kromě paničky, ale ta vám nevotevře, ani dybyste dělal rambajs třeba celou noc.“ (str. 29)

Příklad č. 2:

- A: „Mim! mim! mim! Did iver Christian body hear aught like it? Mincing un’ munching! How can I tell whet ye say?“
„I say, I wish you to come with me into the house!“ I cried, thinking him deaf, yet highly disgusted at his rudeness.
„None o’ me! I getten summut else to do,“ he answered, and continued his work, ... (str. 136)
- B: „Mi, mi, mi! Takové kňourání a hihňání, jak tomu má křesťanský člověk rozumět? Co mi to povídáte?“
„Povídám, abyste mě uvedl do domu!“ křičela jsem, domnívající se, že je hluchý, ale stejně rozezlena nad jeho hrubostí.
„Co vás vede, já tu mám práci,“ odpověděl a dělal si svoje, ... (str. 145)
- C: „Copak něco tak nekřesťanskýho člověk někdy slyšel? Kdekdo tu žvejká a mele! Jak mám kapírovat, co poudáte?“
„Říkala jsem, že si přeju, abyste se mnou šel do domu!“ opakovala jsem hlasitě, protože jsem se domnívala, že je hluchý, přesto mě ale jeho neurvalost dost znechutila.
„Depak já! Mám tu eště rachotu,“ odpověděl a pokračoval v práci. (str. 168)

7.9 Věrnost překladu

Překlad musí být nejen sám o sobě kvalitním textem, ale rovněž musí být věrný předloze. „Pokud hovoříme o věrnosti překladu textu, který není poezií, pak se tato věrnost musí vždy týkat především, či dokonce výhradně obsahu překládaného textu, a jen okrajově jeho jazykové formy, pokud shledáme, že tato forma se (pravděpodobně) podílí na estetice díla...“⁵⁸ Překlad nemůže být zcela doslovný, jelikož daný obsah, který je vyjádřen v jednom jazyce určitou jazykovou formou, může mít v jiném jazyce jinou jazykovou formu. Věrnost překladu je velice žádoucí, ovšem ne na úkor chybějících estetických hodnot překladu. Kontrastu velmi věrného překladu oproti velmi esteticky upravenému překladu si můžeme všimnout na následující ukázce. V překladu Maryskové je znatelný estetický cit a zároveň věrné zachování obsahu sdělení, které odpovídá originálu, zatímco Iblovi volili více doslovný překlad – zachovali i jakousi vysvětlivku o tom, co znamená provinční přídavné jméno „větrné“.

A: Wuthering Heights is the name of Mr. Heathcliff's dwelling. 'Wuthering' being a significant provincial adjective, descriptive of the atmospheric tumult to which its station is exposed in stormy weather. Pure, bracing ventilation they must have up there at all times, ... (str. 2)

B: Dvorci pana Heathclifla se říká Větrná hůrka. Už tento místní název výmluvně naznačuje, jak prudkým útokům povětrí je dům za bouřlivého počasí vydán napospas svou polohou. Větrat se věru nemusí, čerstvého vzduchu v něm užijí ažaž; ... (str. 8)

C: Obydlí pana Heathcliffa nese jméno Na Větrné hůrce. Významným provinčním přídavným jménem „větrné“ se popisují divoké atmosférické víry, jimž je dané místo za bouřlivého počasí vystaveno. O čerstvý vzduch nemohli mít tady nahoře rozhodně nouzi. (str. 22)

⁵⁸ ŠTÍCHA, František. *O věrnosti překladu*. Praha: Academia, 2019. s. 18. ISBN 978-80-200-2944-7.

Projektová část

8 Projekt

Projekt k bakalářské práci se uskutečnil v podobě přednášky. Tento typ projektu jsem zvolila, abych studenty středních a vysokých škol informovala o důležitosti kvalitního překladu literárního díla. Vzhledem k distanční výuce, omezením a situaci, která je způsobena onemocněním COVID-19, bylo možné přednášku uspořádat pouze na vysoké škole.

Původní záměr spočíval v uspořádání dvou přednášek. První by se uskutečnila na střední škole, pravděpodobně gymnazijního typu. V tomto případě by bylo třeba náležitě upravit materiály pro prezentaci. Do projevu bych zahrнула méně odborných termínů a více se zaměřila na vysvětlování problematiky překladu. Místo handoutu bych vytvořila pracovní list, který by byl pro žáky středních škol vhodnější a zábavnější. Druhá přednáška by proběhla na Univerzitě Hradec Králové v budově A, a to v rámci jedné z vyučovacích hodin paní doktorky Kristýny Dufkové, která by mi pro prezentaci mého projektu poskytla prostor ve svém semináři. Jelikož je práce zaměřena na překlad, práci s jazykem, onomastiku atd., přednáška tematicky zapadá do náplně výuky paní doktorky. Výhodou je i to, že se dá u publika předpokládat zájem a znalosti, jež souvisejí s problematikou probíranou v rámci přednášky.

Pokud by se za normální situace přednášky uskutečnily přímo ve školách, tak bych musela počítat s finanční částkou, kterou by bylo třeba vynaložit na tisk handoutů a pracovních listů. Zmíněná částka by nepřekročila 400 korun, tudíž by nebyla třeba žádná žádost o dotace a jinou finanční podporu.

Bohužel s ohledem na okolnosti, které se vyskytly ve spojitosti s přetrvávající pandemií způsobenou onemocněním COVID-19, nebylo možné uspořádat přednášku osobně přímo ve školách. Proto vznikla alternativa projektu. Přednáška se uskutečnila v online formě prostřednictvím aplikace Microsoft Teams, což je platforma umožňující textovou komunikaci, sdílení aplikací, video hovory a další.

Kromě samotné přednášky a prezentace výsledků mé práce jsem připravila materiály, které dopomohly k pochopení problematiky překladu. Pomůcky jsem připravila s ohledem na publikum, pro které byla přednáška určená. První takovou pomůckou byla prezentace v PowerPointu, obsahující kromě teorie hlavně ukázky z vybraných překladů a jejich porovnání s anglickým originálem. Téma, které zpracovávám ve své práci, souvisí s množstvím odborných termínů. Na vysoké škole se dá očekávat, že s většinou pojmů již byli studenti

seznámeni během seminářů a přednášek. Přesto jsem sestavila handout, jenž mohl studentům pomoci objasnit některé pojmy a navíc poskytl informace o překladu, autorce a jejím díle.

8.1 Realizace a harmonogram prezentace

Přednáška se uskutečnila dne 7. dubna 2021 od 8:15 hodin do 9:05 hodin přes aplikaci Microsoft Teams. Prezentace projektu trvala cca třicet minut. Jelikož se přednáška uskutečnila v semináři paní doktorky Dufkové, výstupu předcházela její krátký úvod. Stanovený čas byl dostatečný pro prezentaci, otázky i diskuzi, která se však protáhla i přes přestávku, neboť byl o téma celkem velký zájem.

Nejprve jsem začala samotnou přednáškou, kde jsem obeznámila studenty s problematikou, jíž se zabývám ve své bakalářské práci. Využila jsem k tomu prezentaci v PowerPointu. Prezentace obsahovala krátký úvod, v němž jsem představila autorku Emily Brontëovou a její dílo *Na Větrné hůrce*. Snažila jsem se vystihnout základní charakteristiku díla a poté se již věnovat problematice překladu. Následně jsem se přesunula ke konkrétním příkladům z obou překladů. V prvním případě se jedná o překlad od Květy Maryskové, ve druhém případě o překlad od Pavly a Matouše Iblových. V práci dochází ke kontrastnímu srovnání překladů nejen mezi sebou, ale i vůči originálu, čemuž odpovídaly i příklady v prezentaci. Dále jsem se snažila poukázat na věrnost překladu i na jeho estetickou stránku.

Zpětnou vazbu jsem získala prostřednictvím dotazníku, který jsem vytvořila přes Formuláře Google. Dotazník jsem poslala přímo do chatu při schůzce na Microsoft Teams. Dotazník obsahoval otázky týkající se proběhlé přednášky, načež jsem získala zpětnou vazbu o tom, zda studenty přednáška zaujala, zda využili připojený handout a další informace. Zpětná vazba byla velmi kladná, čemuž nasvědčuje i zájem o téma a protažení diskuze přes přestávku na konci vyučovací hodiny. Dle zjištění si někteří studenti již v minulosti všimli překladu, který jim nepřipadal zcela správný, tudíž je zřejmé, že se nejedná o ojedinělý jev. Z diskuze vyplynulo, že si mnozí uvědomili, jak velkou roli hraje kvalita překladu pro celkový dojem z daného díla. Při diskuzi a zpětné vazbě se téma překladu ukázalo jako velmi zajímavé a potvrdila se skutečnost, že na kvalitě překladu záleží.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo porovnat dva překlady díla *Na Větrné hůrce*. Komparace poukázala na důležitost kvality překladu a na skutečnost, že kromě věrnosti překladu je zapotřebí, aby překlad nesl estetické hodnoty, které ovlivňují celkový dojem z knihy. Za tímto účelem jsem se nejprve věnovala teorii překladu a všem pro práci podstatným poznatkům z této oblasti. Následně došlo k porovnání překladů, přičemž byly zohledněny nejen rozdíly a podobnosti obou děl, ale také jejich vztah vůči anglickému originálu.

V teoretické části práce jsem nejdříve nastínila život autorky, její tvorbu a také základní charakteristiku díla *Na Větrné hůrce*. Dále jsem se v této části zabývala teoretickými poznatky z oblasti překladu, přičemž se dostalo prostoru i estetické stránce překladu nebo překládání vlastních jmen. Za jednu z nejdůležitějších myšlenek z teoretické části pokládám citaci z *Umění překladu* od Levého: „Dobry překladael musí být především dobrý členař.“⁵⁹ Od překladaele se totiž kromě porozumění samotnému textu žádá i pochopení všech jeho ideově estetických hodnot. Jedním ze základních poznatků, jenž vzešel z této části práce a ovlivnil tak i praktickou část, byl kupříkladu ten, že překladael musí být nejen odborník, ale i umělec. Dalším důležitým poznáním je fakt, že úkolem překladaele není vytvořit dílo nové, ale sdělit dílo původní a vystihnout jeho atmosféru tak, aby bylo srozumitelné a pochopitelné pro českého členaře, který má oproti členaři originálního textu jiný fond vědomostí i estetických zkušeností.

V praktické části jsem se zabývala porovnáním překladů díla *Na Větrné hůrce*. Zvolila jsem komparativní metodu, díky které jsem odhalila, do jaké míry se překladaelé ve svých přístupech k překladu shodli. Pro lepší orientaci jsem zvolila postup, kdy jsem vždy uvedla dané citace v originálním znění pod písmenem A a následně i oba překlady. Písmeno B reflektovalo překlad Maryskové a písmeno C překlad Ibloých.

Z příkladů vyplývá, že v překladu Ibloých byl překlad více doslovný. Marysková na rozdíl od Ibloých používala větší míru expresivity a dalších prostředků (deminutiva, vulgarismy atd.). Její práce s estetickou stránkou překladu a přiblížení textu českému členaři se zdá daleko výraznější, než je tomu v překladu od Ibloých. Tomuto dojmu napomáhá i to, že zvolila smíšený postup při překládání jmen, přičemž tam, kde našla vhodný ekvivalent, jméno přeložila. Jelikož je zohledněn i výrazný časový úsek mezi oběma překlady, může jít u Ibloých o tendenci zachovat co největší věrnost originálnímu textu, a to i v případě vlastních jmen.

⁵⁹ LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. s. 53. ISBN 80-237-3539-X.

Pro český jazyk je přirozené skloňování a přechylování vlastních jmen. Iblovi některá jména neskloňovali a jiná ano. Marysková logicky skloňovala všechna jména, neboť se rozhodla většinu z nich převést do češtiny. Používání zastaralých výrazů, které je mnohem výraznější právě u Maryskové, tedy u staršího překladu, souvisí s velkým časovým odstupem mezi oběma překlady. Rovněž se podařilo zjistit, že se v originále nachází postava, jež se výrazně odlišuje od ostatních, a to svým jazykovým projevem – pravděpodobně se jednalo o yorkshirský dialekt. Danou jazykovou diferencí bylo nutné v českém překladu nějak odlišit od promluv ostatních postav. V tomto případě byla odchylka výraznější v překladu Iblovy, kteří jazykový projev postavy zachytili pomocí většího množství nespisovných výrazů.

Po celkovém zhodnocení lze konstatovat, že oba překlady odpovídají svým obsahovým sdělením originálnímu textu. Ani v jednom z nich nebylo významové sdělení změněno natolik, aby odporovalo originálu. Pro zachycení práce s estetickou stránkou překladu výrazně napomohl překlad od Maryskové. Větší míra věrnosti překladu a zachovávání originálních jmen se dá zpozorovat u Iblovy, jelikož většinou se ve všech směrech drželi výchozího textu.

Seznam literatury

Primární literatura

BRONTĚ, Emily. *Na Větrné hůrce*. Přeložila Pavla IBLOVÁ, přeložil Matouš IBL. V Praze: Československý spisovatel, 2011. ISBN 978-80-87391-60-0.

BRONTĚ, Emily. *Wuthering Heights*. London: T. Nelson, 1973.

BRONTĚ, Emily. *Na Větrné hůrce*. 2. vyd. v Lidovém nakladatelství. Přeložil Květa MARYSKOVÁ. Praha: Lidové nakladatelství, 1978. *Knihy srdce* (Lidové nakladatelství).

Sekundární literatura

BARNARD, Robert. *Stručné dějiny anglické literatury*. Praha: Brána, 1997. ISBN 80-85946-83-1.

DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6.

HLADKÁ, Zdeňka. Lexikologie. In GREPL, Miroslav et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5.

JAKOBSON, Roman. On Linguistic Aspects of Translation. In Brower, R. A. (ed.). *On Translation*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1959.

JELÍNEK, Milan. Stylistika. In GREPL, Miroslav et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. Praha: Academia, 1989. ISBN 80-200-0167-0.

KNITTLOVÁ, Dagmar, GRYGOVÁ, Bronislava a ZEHNALOVÁ, Jitka. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.

KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překlada*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80-244-0143-6.

KRIJTOVÁ, Olga. *Pozvání k překladatelské praxi: kapitoly o překládání beletrie*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-215-X.

KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. ISBN 80-85787-14-8.

LEVÝ, Jiří, HAUSENBLAS, Karel, ed. *Umění překlada*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X.

MACURA, Vladimír. *Slovník světových literárních děl*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1988.

NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana, BACHMANNOVÁ, Jarmila a KARLÍK, Petr. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X.

PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5.

POPELA, Jaroslav, VYKYPĚL, Bohumil a Vít BOČEK, ed. *Skaličková jazyková typologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4019-X.

STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury II*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

ŠLOSAR, Dušan. Slovo

tvorba. In GREPL, Miroslav et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5.

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X.

ŠTÍCHA, František. *O věrnosti překlada*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-2944-7.

Elektronické zdroje

PLESKALOVÁ, Jana. *Vlastní jména – třídění*. [online]. In: KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek a PLESKALOVÁ, Jana, (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. 2017 [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/VLASTNÍ_JMÉNA – TŘÍDĚNÍ

Seznam příloh

Příloha A: Handout

Přílohy

Příloha A: Handout

Handout k prezentaci na téma: Porovnání dvou českých překladů díla *Na Větrné hůrce* od Emily Brontëové

Emily Brontëová (1818–1848):

- Tato anglická spisovatelka se narodila roku 1818 v Yorkshiru na severu Anglie.
- Brontëová pocházela ze zámožné a literárně nadané rodiny a měla pět sourozenců.
- Jediný román této autorky *Na Větrné hůrce* vyšel roku 1847 a vydala ho pod pseudonymem Ellis Bell.
- Román se dočkal úspěchu až po autorčině smrti, zejména ve 20. století.

Překlad díla:

- Jedna z nejdůležitějších myšlenek z oblasti překladu: „Dobry překladael musí býl především dobrý členař.“ (Levý, *Umění překladau*, 1998, s. 53)
- Věrnosť překladau je velmi důležitá, ale stejně tak je důležitá i jeho eslelická stránka.
- Název literárního díla má výsadní poslavení, proto je pro překladaele jednou z priorit.
- Při překladau vlaslních jmen se uplaňují tři překladaelské poslaupy: adaplace, zachování a smíšený poslaup. Pokud překladael zvolí jeden z poslaupů, tak by se ho měl držel v celém díle.

Důležitě pojmy:

- **Literární onomaslka:** nauka o vlaslních jménech v literárních dílech.
 - **Antroponyma:** vlaslní jména lidí.
 - **Zoonyma:** vlaslní jména živočichů.
 - **Toponyma:** vlaslní jména zeměpisná.
- **Expresivní prostředky:** prostředky, u kterých je pojmový obsah nebo vyjadřovaný vztah doprovázen nějakým citovým poslaem mluvčího (kladný/záporný).
- **Deminutiva:** substantiva či slova jiného druhu se zdrobnělým významem.
- **Idiomy:** uslaená slovní spojení, která jsou osobitá pro jislý jazyk (zpravidla nepřeložitelná).
- **Dialekt:** teritoriálně vymežitelný soubor jazykových prostředků, dále také označení pro slang, tzn. sociální dialekt.
- **Slang:** součást národního jazyka, kterou tvoří nespisovné a hovorové vrslvy speciálních pojmenování (slang je označován také jako sociální nářečí neboli sociolekt).